

L Aidin - Ardleibhéal

(400 marc)

Déardaoin, 24 Meitheamh, Tráthnóna 2 go dtí 5

1. Freagair Roinn A nó Roinn B sa cheist seo:-

[75]

A. Laidin a chur ar:-

"Cén fáth a bhfuil eagla oraibh?" a d'fíafraigh an consal de na saighdiúirí a raibh sé tar éis tabhairt le chéile. D'fhreagair siad go raibh siad tuirseach agus chomh spíonta sin leis an ocras gur mhian leo filleadh abhaile. D'ordaigh an consal dóibh a scíth a ligean ar feadh dhá lá. An tríú lá dúirt na saighdiúirí, a raibh fonn troda orthu anois, "Ní gá glaoch ar thrúpaí breise." Gheall siad go gcosnóidís féin na comhghuaillithe agus go gcuirfidís an ruaig ar an namhaid gan aon chabhair. Nuair a chuala sé na focail seo, bhí an-áthas ar an gconsal. Chuir sé teachtaire chun na Róimhe le scéala go bhfillfeadh sé ar ais go luath go caithréimeach.

spíonta: confectus scíth a ligean: se reficere an ruaig a chur ar: fugare

NÓ

B. Léigh an sliocht seo a leanas agus freagair, i nGaeilge, na ceisteanna go léir a leanann é:-

(Buachaill agus deilf)

Est in Africa Hipponensis colonia mari proxima. Omnis hic aetas natandi studio tenetur, maxime pueri quos otium ludusque sollicitat. Victor ille qui longissime et litus et simul nantes reliquit. Puer quidam audentior ceteris in ulteriora tendebat. Delphinus occurrit et nunc praecedere puerum, nunc sequi, nunc circumire, postremo subire, deponere, iterum subire trepidantemque perferre primum in altum, mox flectit ad litus redditque terrae et aequalibus. Serpit per coloniam fama; concurrere omnes, ipsum puerum tamquam miraculum adspicere, interrogare.

Postero die obsident litus, prospectant mari. Natant pueri; inter hos ille, sed cautius. Delphinus rursus ad puerum venit. Fugit ille cum ceteris. Delphinus quasi invitet et revocet, exiliit, mergitur, variosque orbes implicat.

aetas: aoisghrúpa. nare: snámh. tendo: téim i dtreo. subire: dul faoi, ardú ar dhroim duine.

aequalis: compánach. concurrere: tiomsú. quasi: mar a bheadh. orbes: ciorcail.

(i)	Cén caitheamh aimsire a bhí ag gach aoisghrúpa i mbaile mór Hippo?	(4)
(ii)	Cén grúpa ar thaitin an caitheamh aimsire seo go speisialta leo?	(6)
(iii)	Cén cluiche, nó comórtas, a bhí ceaptha acu?	(10)
(iv)	Conas mar a bhí buachaill amháin ní ba fheiceálaí ná an chuid eile?	(5)
(v)	Cé na cleasanna ar imir an deilf?	(10)
(vi)	Cén focal Laidine a léiríonn go bhfuil eagla ar an mbuachaill?	(4)
(vii)	An raibh bonn leis an eagla a bhí air?	(8)
(viii)	De réir mar a leath an scéal mar gheall ar an mbuachaill agus an deilf, cad a dhein na daoine?	(8)
(ix)	An raibh iompar an bhuachalla difriúil lena iompar an lá roimhe sin?	(6)
(x)	Cad a rinne an buachaill nuair a d'fill an deilf?	(4)
(xi)	Déan cur síos ar ar dhein an deilf.	(10)

2. Cuir Gaeilge ar **thrí cinn ar bith** de na sleachta **A, B, C, D**. (Tá na marcanna céanna ag dul do na sleachta go léir sa cheist seo):- [130]

A.

(Deir Iúpatar le Hannabal i mbrionglóid an Iodáil a ionsaí agus tugann sé treoraí dó ó chomhairle na ndéithe)

Hannibal, cum cepisset Saguntum, visus est in somnis a Jove in deorum concilium vocari; quo cum venisset, Juppiter imperavit ut Italiae bellum inferret; dux ei unus e concilio datus est quo ille utens cum exercitu progredi coepit; tum dux illum praecepit ne respiceret; ille autem id diutius facere non potuit elatusque cupiditate respexit; tum visa belua vasta et immanis, circumplicata serpentibus, quacumque incedit, omnia arbusta, virgulta, tecta pervertit. Et Hannibal admiratus quaesivit de deo quodnam illud esset tale monstrum, et deus respondit vastitatem esse Italiae; deus praecepit ut pergeret protinus, quid retro atque a tergo fieret ne laboraret.

Cicearó

praecipio: ordáim. belua: beithíoch. circumplicatus: clúdaithe le. virgultum: tor.
admiratus: faoi iontas. vastitas: scrios. pergo: ghuaisim ar aghaidh. laboro: táim buartha.

B.

(Le breacadh an lae tógann Aenéas agus Tarchon breochairn)

aurora interea miseris mortalibus almam
extulerat lucem, referens opera atque labores.
iam pater Aeneas, iam curvo in litore Tarchon
constituere pyras. huc corpora quisque suorum
more tulere patrum, subiectisque ignibus atris
conditur in tenebras altum caligine caelum.
ter circum accensos cincti fulgentibus armis
decurrere rogos, ter maestum funeris ignem
lustravere in equis ululatusque ore dedere.
spargitur et tellus lacrimis, sparguntur et arma,
it caelo clamorque virum clangorque tubarum.

Veirgil

subicio: cuirim faoi, lasaim. condo: ceilim. caligo: dorchacht, smúit. rogos: breocharn. lustratio: téim timpeall.

C.

(Éiríonn muintir Chathair Alastair dóchasach arís agus cuireann siad a muinín ina gcumas aigeanta mar mhairnéalaigh.)

Alexandrini, cum non virtute propugnatorum, sed scientia classiariorum se victos esse viderent, eo detrimento adeo sunt fracti ut vix resistere possent. Posteaquam Ganymedes in concilio confirmavit sese et eas naves quae amissae essent restitutum et numerum adaucturum, Alexandrini magna spe et fiducia veteres naves reficere instituerunt. Ac tametsi amplius quam CX naves longas in portu navalesque amiserant, non tamen reparandae classis cogitationem deposuerunt. Videbant enim non auxilia Caesari, non commeatus supportari posse, si classe ipsi valerent. Praeterea nautici homines urbis et regionis maritimae cotidianoque usu a pueris exercitati ad naturale bonum refugere cupiebant; itaque omni studio ad parandam classem incubuerunt.

Caesar

propugnator: trúpa comhraic. classarius: mairnéalach. detrimentum: cailteanas. adaugeo: méadaím.
supporto: beirim chuig. valeo: táim níos láidre. bonum: cumas, bua. studium: díograis.
incumbo: cuirim chuig.

D.

(Réamhinsint ar bhreith Aicilléis agus ar a chuid gníomhartha cróga agus fuilteacha.)

nascetur vobis expers terroris Achilles,
hostibus haud tergo, sed forti pectore notus,
qui persaepe yago victor certamine cursus
flammea praevertet celeris vestigia cervae.
non illi quisquam bello se conferet heros,
cum Phrygii Teucro manabunt sanguine campi.
testis erit magnis virtutibus unda Scamandri,
quae passim rapido diffunditur Hellesponto,
cuius iter caesis angustans corporum acervis
alta tepefaciet permixta flumina caede.

Catullus

expers (+ Ginideach.): gan. vagus: ag fánaíocht. certamen cursus: rás capall. flammeus: mear.
praeverto: gabhaim thar. cervae: fia. me confero: tugaim aghaidh ar. Scamander = ainm abhainn.
angustans: cúng, dúnta. acervis: carn, cnuasach.

3. Freagair Roinn A nó Roinn B sa cheist seo:-

[90]

A.

(i) Gaeilge a chur ar:-

(60)

Quem enim imperatorem possumus ullo in numero putare, cuius in exercitu centuriatus veneant atque venierint? Quid hunc hominem magnum aut amplum de re publica cogitare, qui pecuniam ex aerario depromptam ad bellum administrandum aut propter cupiditatem provinciae magistratibus diviserit aut propter avaritiam Romae in quaestu reliquerit? Vestra admurmuratio facit, Quirites, ut agnoscere videamini, qui haec fecerint; ego autem nomino neminem; quare irasci mihi nemo poterit, nisi qui ante de se voluerit confiteri. Itaque propter hanc avaritiam imperatorum quantas calamitates, quocumque ventum sit, nostri exercitus adferant, quis ignorat? Itinera quae per hosce annos in Italia per agros atque oppida civium Romanorum nostri imperatores fecerint, recordamini; tum facilius statuetis, quid apud exteris nationes fieri existimetis.

Cicearó

(ii) Freagair trí cinn ar bith de na ceisteanna seo a leanas. (Tá deich marc ag dul do gach ceist acu.)

(30)

- (a) Liostaigh roinnt de na slite ina sáraíonn Poimpéas, dar le Cicearó, na ceannasaithe atá faoi chaibidil sa sliocht thuas.
- (b) Ainmnigh na cúig príomhranna de *Pro Lege Manilia*.
- (c) Chuir beirt fhear údarásacha, Hortensius agus Catulus, i gcoinne Poimpéas a chur i gceannas an chogaidh in aghaidh Mithridates. Cad a mheasann Cicearó dá n-argóintí?
- (d) Scríobh nótaí faoi **bheirt** díobh seo:-
Tigranes; L. Lucullus; A. Gabinius; Cn. Lentulus.
- (e) Scríobh nótaí faoi éifeacht an Lex Manilia.

B.

(i) Gaeilge a chur ar:-

(60)

at pius Aeneas, per noctem plurima volvens,
ut primum lux alma data est, exire locosque
explorare novos, quas vento accersit oras,
qui teneant - nam inculta videt - hominesne feraene,
quaerere constituit sociisque exacta referre.
classem in convexo nemorum sub rupe cavata
arboribus clausam circum atque horrentibus umbris
occulit : ipse uno graditur comitatus Achate,
bina manu lato crispans hastilia ferro.
cui mater media sese tulit obvia silva,
virginis os habitumque gerens et virginis arma
Spartanae, vel qualis equos Threïssa fatigat
Harpalyce volucremque fuga praevertitur Hebrum.

Veirgil

(ii) Freagair **trí cinn ar bith** de na ceisteanna seo a leanas. (Tá deich marc ag dul do gach ceist acu.):-

(30)

- (a) "Tá stíl scéalaíochta Veirgil an-mhealltach toisc go bhfuil an-éagsúlacht sa mhionchuntas aige." É seo a phlé go hachomair agus tagairt a dhéanamh do Leabhar I den *Aeinéid*.
- (b) Scríobh go hachomair faoi **dhá cheann** ar bith díobh seo a leanas:-
Sychaeus; Aeolus; Parcae; Rhesus.
- (c) Nóta gairid a scríobh faoin tuairim gurb é príomhaidhm na samhlacha i Leabhar I ná "an scéal eipiciúil a mhaolú agus a mhaisiú."
- (d) Mínigh na cúiseanna ba bhun le naimhdeas Iúnó i leith na dTraíoch.
- (e) Scríobh cuntas ar scríbhinní Veirgil.

4. (i) Freagair (a) nó (b):-

[30]

- (a) Mínigh tuiseal *dilationem* agus *centuriis* agus modh *iudicaretis* sa sliocht seo a leanas:-
Nam cum propter dilationem comitorum ter praetor primus centuriis cunctis renuntiatus sum, facile intellexi, Quirites, et quid de me iudicaretis et quid aliis praescriberetis.
- (b) Mínigh tuiseal *amictu* agus modh *posset* agus *poscere* sna línte seo a leanas:-
at Venus obscuro gradientes aëre saepsit,
et multo nebulae circum dea fudit amictu,
cernere ne quis eos neu quis contingere posset
molirive moram aut veniendi poscere causas.

(10)

(ii) Scríobh síos príomhranna na mbriathra seo a leanas:-
volo, arbitror, mitto.

(10)

(iii) Meadaracht na líne seo a leanas a ainmniú agus na cainníochtaí a mharcáil:-
notus in fratres animi paterni.

(10)

5. Freagair trí cinn de na ceistanna seo a leanas. Ní mór ceist amháin ar a laghad a roghnú as Roinn A agus ceist amháin as Roinn B. Is féidir an triú ceist a roghnú as Roinn A nó as Roinn B. (Gabhann cúig mharc is fiche le gach ceist acu):- [75]

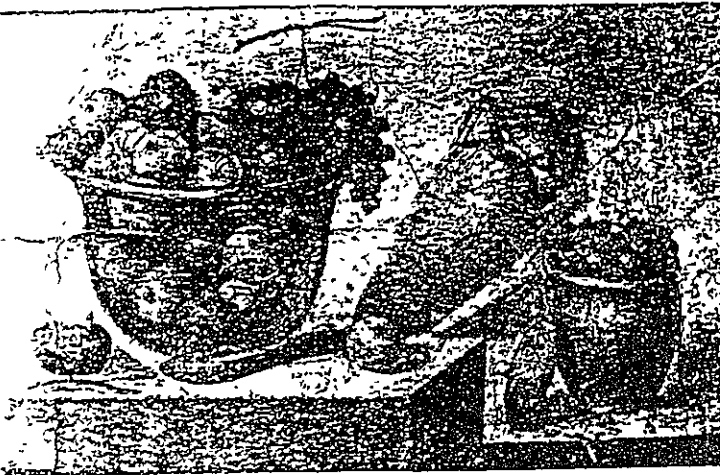
A.

- (i) Déan cur síos ar ghníomhréim Octáivian ó bhás Chaesair go Síochán Bhrundisium (40 R.Ch.).
(ii) Cuntas a scríobh faoi réimeas Tiberius.
(iii) Nóta a scríobh faoi dhá cheann díobh seo a leanas:-
(a) An Garda Praetóireach (b) *delatores* (c) tábhacht na bliana 69 A.D.
(d) Tráian agus na Dácigh.

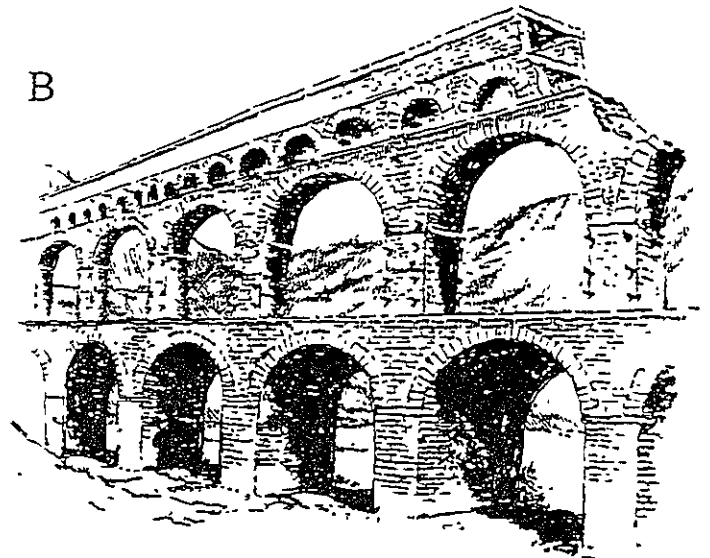
B.

- (i) Nóta a scríobh faoi bheatha agus scríbhinní Shallust nó Livias.
(ii) Nóta a scríobh faoi dhá cheann díobh seo a leanas:-
(a) Ara Pacis (b) Colún Tráian (c) Painteon (d) Circus Maximus.
(iii) Tar éis duit breathnú ar léaráidí A, B agus C, freagair dhá cheann de na ceistanna seo a leanas:-
(a) Nóta a scríobh faoin ngné den ealaín Rómhánach atá le feiceáil i bhFótagraf A.
(b) Déan cur síos ar phríomhghnéithe an struchtúir i Léaráid B.
(c) Nóta a scríobh faoin dealbhóireacht rilífe i bhFótagraf C. Cá bhfuil an dealbhóireacht seo le feiceáil sa Róimh?

A

B

C

